

Magyarságszimbólumok

Író-olvasó találkozó a BME OMIKK-ban

◆ Horváth Attila

Április 26-án író-olvasó találkozót szervezett a BME OMIKK, amelyre a szociológus házaspárt és szerzőtársakat, *Kapitány Gábort* és *Kapitány Ágnes*t hívtuk meg. A vendégekkel régi és új terveikről, kutatásaikról és magánéletükről beszélgetett *Kondor Katalin*.

Hogyan fogalmazzuk meg, mivel jelképezzük magyarságunkat a mindennapokban? Mit gondolunk arról, vajon mely sportok, sportolók, írók, művészek, történelmi személyiségek, termékmárkák, növények, állatok testesítik meg legjellemzőbben hazánkat? Mely népek rokonszenvesek és melyek ellenszenvesek? Egyáltalán, mitől magyar a magyar?

Ezeket az izgalmas kérdéseket több évtizede vizsgálja a szociológia, a szociálpszichológia és az antropológia eszközeivel a kutató házaspár. Az egyik legutóbbet forgatott művük, mely a *Magyarságszimbólumok* címet viseli, empirikus kutatások nagy elméleti háttérrel, olvasmányosan tált szintézise. A kötet harmadik, bővített kiadásának sikere is jelzi, hogy nemcsak a szakemberek, hanem a szélesebb olvasóközönség is érdeklődés-

sel fordult a témához, amelynek aktualitása nem csökkent az elmúlt évek során sem.

A beszélgetés során több kérdésre is kitértek a szerzők. Először is kiemelték, hogy egy hosszú időt igénybe vevő kutatás nem képzelhető el a szakirodalom lehető legteljesebb megismerése nélkül, ami rengeteg időt és energiát követel. Másodsor azt is fontosnak tartották megemlíteni, hogy nem ideologikus módon, hanem pragmatikusan vizsgálták a különféle szimbólumcsoportokat és azok használatát. Az empirikus kutatási adatok gerincét egyébként egy 1997-ben ezer fős országos reprezentatív mintán végzett kérdőíves felmérés jelentette.

A kutatók nagyon lényegesnek találták, hogy egy adott identitást és a hozzá kapcsolódó jelképek használatát ne valamiféle változatlan dolognak képzeljük el. Megfigyelhető például, hogy az utóbbi időben a paraszti szimbolika „nemzeti célú” használatát kezdi felváltani a nemesi: régebben sokan, köztük városi értelmiségiek is parasztházakat vásároltak, ami egyben a nemzeti értékekhez való kötődésnek is jele volt, mára viszont gyakoribbá vált a kúriák megvétele. Hasonló jelenség ez ahhoz, ahogyan az évtizedekkel ezelőtt, részben a táncház mozgalom eredményeképpen felértékelődött népi ruházatkodást egyre gyakrabban váltja fel a Bocskai mint nemzeti viselet, amely a múltban egyértelműen nemesi kötődést jelzett.

A hallgatóság kérdésére válaszolva Kapitány Gábor rendkívül érdekes kiselőadást tartott arról, hogy történelmünknek mely korszakai nyomták rá bélyegüket önképünkre. Sajátos kettősség figyelhető meg: már a honfoglalás idején feszültség volt a nomád életmódból fakadó individualizmus és a letelepült népek közösségibb kultúrája között. Az egyik legelső olyan trauma, amely nagy hatással volt a későbbi identitásra és az Európával kapcsolatos reflexekre is, a Lechmezei vereség volt. Az Árpádok bölcs szövetségei később segítettek kijelölni a magyarság helyét az európai népek között.

Mátyás kora volt a következő fontos állomás. Nem véletlenül tekintünk ma is

aranykorként erre az időszakra, a magyar folklór magja is ekkor keletkezett. A török kor újabb polarizációt hozott: ekkortól erősödtek meg a „politikai gerinctelenségről” és a „csak azért is alapállásról”, szóló vélemények. A kora kapitalista időszak modernizációs kísérletei az európai felzárkózást tűzték ki célul. Ilyen például a hajdú- és bányavárosok felemelkedése, majd később a reformkori agrárpolitika. Ezek ugyan – a két háború közötti klebelsbergi kultúrpolitikával és a „Kert-Magyarország” gondolatával együtt – kudarcot vallottak, ez azonban nem annyira pesszimizmust, inkább szkepticizmust eredményezett. Ez utóbbi gondolat már egy újabb, a közöniséget is foglalkoztató kérdésre is válaszolt: nevezetesen, hogy igaz-e, hogy a legpesszimistább nemzet vagyunk? A válasz erre az, hogy nem, a kutatások szerint nagyjából Európa középmezőnyéhez tartozunk, a franciák közelében vagyunk.

Végezetül a globalizáció veszélyeire, a nemzeti kultúrák eltűnésének lehetőségére terelődött a szó. A kutatók optimisták e téren: eszerint jól megfigyelhető a globalizációval ellentétes tendencia, a lokális-nemzeti kultúrák felértékelődése is. ■

A program a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával valósult meg
(www.nka.hu)